

Marie Monsen: vekkerøst med kvinnebevissthet

LISBETH MIKAELSSON

Marie Monsen (1878-1962) er godt kjent blant lesere av oppbyggelseslitteratur for sine misjonsbøker fra Kina. Eldre generasjoner vil huske henne som karismatisk predikant og lederskikkelse i den store protestantiske veknelsen i Kina på 1930-tallet. Da skaffet hun seg et ry i utlandet på linje med de fremste norske misjonærer. Veknelsen, som særlig favnet om de kristne lederne, både utenlandske misjonærer og kinesere, representerte høydepunktet i hennes karriere. Fra norsk kirkehistorie er Marie Monsen dessuten kjent for at hun fikk den i kvinnespørsmål sterkt konservative professor Sigurd Odland til å forlate Det norske lutherske kinamisjonsforbund i 1924. Grunnen var at hun var invitert til å tale på samme misjonsmøte på Fjellhaug som han selv.¹ I denne presentasjonen av Marie Monsens livshistorie og forfatterskap spør jeg spesielt etter hennes selvforståelse som kvinnelig misjonær. Utgangspunktet er vesentlig de selvbiografiske misjonsbøkene hun har gitt ut. Dette kildematerialet sier lite og ingenting om hennes relasjoner til Det norske lutherske kinamisjonsforbund, som er et spesielt interessant tema i dette tilfellet. Marie Monsen var kritisk til Kinamisjonsforbundets konservative kjønnspolitik, men dette kan en ikke lese direkte ut av de bøkene hun publiserte. Det en her kan lese, er historien om en kvinne som har opplevd seg som Guds utvalgte redskap, og det en kan høre, er en kvinnelig forfatterstemme tale med autoritet om det rette gudsforhold, for begge kjønn.²

Biografi

Marie Monsen var fra Sandviken i Bergen og vokste opp i et hjem der foreldrene støttet Det norske lutherske kinamisjonsforbund, det selskapet som senere ble Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM). I Sandviken fantes på den tid et haugiansk miljø som Marie deltok i. Moren Gjertrud kom fra Viksdalen i Sunnfjord, og hadde selv haugianske røtter.³ Den liberale haugianske arven, som i Hans Nilsen Hauges tid inkluderer omreisende kvinnelige predikanter og endog bruk av kvinner som eldste,⁴ er derfor en tradisjon Marie Monsen kan relateres til. Misjonslederen og vekkelsespredikanten Tormod Rettedal var en bekjent av familien, og ifølge Marie Monsens biograf Jakob Straume forholdt han den uvillige Marie at hun hadde Guds kall til å bli Kinamisjonær.⁵ Denne oppfatningen av Rettedals rolle bekreftes av Marie Monsen selv i hennes bok *Vekkelsen ble en Åndens aksjon*.⁶

Marie Monsen var etter den tids målestokk svært godt utdannet til kvinne å være. Først tok hun middelskolen, deretter udannet hun seg til lærerinne. For ytterligere å kvalifisere seg til misjonærtjenesten skaffet hun seg tilleggsutdanning i sykepleie ved Lovisenberg Sykehus i Oslo. Et studieopphold i England bidro også til kvalifiseringen. Til Kina kom hun i 1901 som utsending for Det norske lutherske kinamisjonsforbund, og virket der til 1932. I årene 1927-1932 reiste hun rundt og talte til vekkelse, og ble en kjent predikant i de internasjonale, protestantiske misjonskretsene i landet. To ganger var hun også i Mandsjuria. I 1932 vendte hun tilbake til Bergen og levde deretter et tilbaketrukket liv med sine gamle foreldre og den nervesvake søsteren Kaia i foreldrenes hus på Skjold. Hun pleiet først sine foreldre og senere søsteren til hun selv var alene igjen. Sine siste seks år tilbrakte hun på Fredly aldershjem i Bergen, dit hun flyttet inn i 1956.

Forfatteren Jakob Straume, som var en av hennes misjonærkolleger i Kina og kjente henne personlig, har skrevet en biografi om henne, *Marie Monsen. En vekkerrøst* (1969). Hverken når det gjelder historiske data eller karakterskildring er biografien noen dyptpløyende studie, men Straume kompletterer til en viss grad det bildet av henne som fremstår i Marie Monsens egne livsskildringer. Blant annet gir han et riss av hele hennes livsløp. Straumes fremstilling tar stundom form av misjonsberetningens oversikter og kommentarer, mens hovedpersonen Marie forsvinner ut av bildet. Straume var jo selv misjonær i Kina på samme tid og vil gjerne gi et inntrykk av situasjonen på feltet i større bredde, uavhengig av Maries bevegelser. Erik Kjebekks historie fra 1991 om Norsk Luthersk Misjonssamband, *Verden for Kristus. Norsk Luthersk Misjonssamband 1891 - 1991. Heimearbeidet*, nevner bare såvidt Marie Monsen. Hun figurerer i jubileumsverket *Det norske luther-*

ske kinamisjonforbund gjennom 50 år (1941), men bortsett fra et større avsnitt som beskriver henne som forkynner og vekkelsesleder, er omtalen av hennes personlighet og virke kortfattet. Det mer utførlige avsnittet er bygget på svensk-amerikaneren Gustav Carlbergs bok, *China in Revival*.

Straume portretterer Marie Monsen som en from, men egenrådig kvinne. Førsteintrykket fikk han på misjonærenes ferisesenter Haishan, der det hersket en livlig avslappet stemning blant de ferierende misjonærene. Da Marie, som de hadde hørt mye om, men aldri truffet, ble bedt til selskap hos det unge ekteparet Straume, opplevde de at invitasjonen ble bryskt avvist.⁷ Straume går ikke særlig inn på kritikken denne sterke kvinnen ga opphav til, men lar det skinne igjennom som sin egen oppfatning at han syntes hun var vel sta og stri, og til tider noe ufølsom for andre. Det kommer frem at hun var omstridt blant sine kolleger, og særlig skapte dødsfallet til misjonæren Amanda Engesland sterke følelser mot Marie Monsen. Amanda Engesland var alvorlig syk av vann i lungene. Misjonærene hadde alt i et par års tid pleiet henne og bedt for henne da Marie Monsen bestemte seg for å flytte henne fra Haishan til misjonsstasjonen i byen Nanyang, ifølge Straume nærmest skråsikker på at pasienten kom til å bli frisk. Reisen var drøy og strevsom, og den syke døde underveis. Da brøt kritikken frem i misjonærflokken, og det gikk lang tid før den ga seg, forteller Straume, som karakteriserer reaksjonen som «en ildprøve» for Marie.⁸ Tildragelsen, som sår tvil om Marie Monsens pretensjon om å være ledet av Gud, er ikke omtalt i hennes egne livsskildringer. Straume skriver imidlertid for det meste med beundring om troshelten Marie og hennes bragder. De mer negative innslagene nyanserer heltebildet, men undergraver det ikke.

I sin første og andre misjonsperiode arbeidet Marie Monsen i Nanyang på Honan-sletten. Den kjente misjonæren Olav Espegren var også stasjonert der, og Straume kan fortelle at Espegren og Marie arbeidet godt sammen. Hun virket som sykepleier og predikant, og i 1907 startet hun en liten jenteskole.⁹ Misjonen i Nanyang gikk tregt. Få omvendte seg, og Marie, som holdt prekener på kinesisk, følte at det hun sa falt på steingrunn hos de innfødte kvinnene. Andre strategier måtte til, og Marie prøvde nye veier, etter mottoet om at kinesere må vinnes ved kinesere. Ved å utdanne innfødte kvinner til bibelkvinner skulle kineserne nås, mente hun. Til de andre misjonærenes forbauselse annonserte hun et bibelkvinnkurs i 1907, for hvor skulle elevene komme fra? På dette første kurset deltok imidlertid syv kvinner, seks av dem enker, dessuten seks jenter som var ferdig på kostskolen i Laohokow, til sammen tretten elever. Bibelhistorie, katekisme og evangeliet var

kurstemaer, og John Bunyans *Pilegrims Vandring* ble gjennomgått. Kurset viste seg å bli en suksess, og Marie fikk medarbeidere som kunne gå på husbesøk og samle folk til møter. Ikke få kom for å se ungjenter uten snørte føtter. Undervisning av kvinner og bibelkvinnekurs ble sentrale arbeidsoppgaver for henne frem til hjemreisen i 1909.

Da hun kom tilbake fra Norge, startet hun jenteskolen Concordia i Nanyang i 1915. Det var en større pengegave fra misjonsvenner i Seattle i USA som gjorde skolen mulig. Den rommet hele 70 elever, fordelt på tre klasser. Hun fortsatte også med bibelkvinnekurs. Kommuniste og røvere gjorde forholdene i Kina stadig vanskeligere, og i 1927 var situasjonen så prekær at en del av misjonærene ble beordret hjem av ledelsen i Kinamisjonsforbundet. De andre ble igjen i Shanghai for å se tiden an. I 1928 dro Marie Monsen for første gang til Mandsjuria. Hun fikk opphold hos danske misjonærer og ble nær venn med dem. På deres felt fikk hun tale til vekkelse. Etter å ha reist omkring på forkynnesreiser i Nord-Kina i over fire år, kom hun tilbake til Honanfeltet i 1931, og ved presbyteriemøtet i Chenping i 1931 resulterte hennes forkynnelse i en vekkelse som spredte seg til utestasjonene. Til hun reiste hjem for godt, var hun travelt opptatt som vekkelsespredikant.

Den eventyrlige historien om Marie Monsens sjøreise i 1929, da båten ble kidnappet av sjørøvere, har utvilsomt bidratt til hennes internasjonale ry. I 23 dager var hun røvernes fange. Hennes kompromissløse oppførsel uten den minste frykt gjorde sterkt inntrykk både på røvere og andre. Straume ofrer ikke mer enn et par sider på begivenheten, men historien ble ifølge Marie Monsen selv publisert i to utgaver i Kina, tre utgaver i USA, to i England, flere utgaver i Sverige, én utgave i Danmark, Tyskland, Nord-Afrika og India.¹⁰ Monsen gir sin egen versjon i *En hjelp i trengsel*.

Straume opplyser at Marie Monsen sa opp lønnen fra Kinamisjonsforbundet, imot organisasjonens råd, fordi hun mente at Gud ville forsørge henne. I Kina hadde hun kontakt med misjonærer fra organisasjonen China Inland Mission (CIM), og hennes kristendomsform, med en sterk tro på Guds ledelse i hverdagen, er påvirket av dem. Beslutningen om ikke å ta imot lønn kan relateres til at China Inland Mission var en trosmisjon som hadde dette som prinsipp. I sine første år i Kina leste hun ivrig biografier over George Müller og CIMs grunnlegger Hudson Taylor. Fromhetsaspektet ved denne beslutningen er det neppe grunn til å tvile på. I tillegg løsgjorde det henne fra forpliktelsene mot Kinamisjonsforbundet og stilte henne friere. I sin tid som omreisende vekkelsespredikant besøkte hun ulike protestantiske miljøer. Straume mener at Marie Monsen nok ikke var helt luthersk, i 1935 tok hun dessuten giendåp.¹¹

Forfatterskapet

Marie Monsen var et skrivende menneske. Som utsending i Kina sendte hun et stort antall beretninger til Kinamisjonsforbundets organ *Kineseren*, og på sine eldre dager i Bergen brevvekslet hun jevnlig med mange mennesker omkring i verden. Hun var en aldrende dame da hun for alvor begynte å gi ut bøker. De fleste av dem ble til da forfatteren var i åtti-årsalderen mens hun bodde på Fredly. Straume, som oppmuntret henne til å skrive, karakteriserer henne som en vital åtti-åring full av diktende trang.¹²

Flere av hennes tekster tilhører bestselgerne innen norsk misjonslitteratur, mens en tidlig publikasjon, *Tosao* (1911), er lite kjent. Den inneholder livshistorien til Tosao, en kinesisk bibelkvinne knyttet til misjonsstasjonen i Nanyang. Skriftet er, ifølge *Det norske lutherske kinamisjonsforbund gjennom 50 år*, ved siden av en samling med misjonsforedrag av Henrik Seyffarth, den første misjonsbokutgivelsen i selskapet.¹³ *En hjelp i trengsel* kom ut første gang i 1945 og senere i flere opplag. *Vekkelsen ble en Åndens aksjon* ble opprinnelig utgitt i 1960, og kom da ut i 7000 eksemplarer. Senere opplag mangedoblet dette tallet. Boken ble oversatt til både svensk og engelsk. I 1961 kom *Fredsengelen*, med fortellinger om den australske misjonæren Elsie Daddows virke i Kina. Året etter utga forfatteren *Bønnens makt* og *Alt er mulig for Gud*. Også disse har kommet ut i store opplag. Straume gjengir tall fra Marie Monsen selv, som sier noe om utbredelsen av bøkene bare i hennes egen levetid: China Inland Mission oversatte dem til engelsk og ga ut 8000 eksemplarer. Moody Instituttet i USA trykket dem i 10.000 eksemplarer.¹⁴

En hjelp i trengsel, *Bønnens makt* og *Alt er mulig for Gud* inneholder småfortellinger om Guds omsorg og ledelse i Marie Monsens liv, skrevet for å være trosvitnesbyrd. I *En hjelp i trengsel* er temaet hvordan Gud på mer eller mindre mirakuløst vis berger hovedpersonen fra å komme i ulike røverbanders grep. *Bønnens makt*, med undertittelen *Har Bibelen et evangelium for syke?*, handler om sykdom og helbredelse ved tro, som forfatteren opplevde i rikt monn i sitt eget liv. *Alt er mulig for Gud* dreier seg om hvordan Gud på underfull måte sørget for Marie Monsens materielle underhold, både på misjonsmarken og hjemme. Fortellingsstoffet er dramatisk og spennende. Alle de tre tekstene utvikler temaer og ansatser som finnes i *Vekkelsen ble en Åndens aksjon*. Den siste er mer kronologisk strukturert og uttrykker et kjønnspektiv som gjør at den blir hovedkilden i denne sammenhengen.

Alle disse bøkene må regnes som oppbyggelseslitteratur. Deres bakgrunn er Marie Monsens virksomhet som åndelig veileder for mange mennesker etter at hun kom tilbake til Norge. Mye av det hun forteller

i bøkene er stoff hun tidligere har fortalt i brev, på møter osv, for å trøste og rettledede andre troende. Bøkene representerer en utvidelse av denne veileder- og forkynnervirksomheten.

Vekkelsespredikanten

Vekkelsen ble en Åndens aksjon (1969) er Marie Monsens egen beretning om den store protestantiske vekkelsen som tok til i 1927. Boka ble som nevnt opprinnelig utgitt i 1960. Dermed er det stor tidsavstand mellom utgivelsen og den perioden teksten handler om. Leserne får ikke vite hvilke kilder teksten bygger på. Fremstillingen mangler utfyllende, historiske opplysninger om vekkelsen. Mange av de personene hun omtaler, er anonyme eller refereres til via initialer. Teksten gir heller ikke holdepunkter for å kunne vurdere Marie Monsens rolle og betydning i vekkelsen. Boken er skrevet for å inspirere norske lesere til selv å be om vekkelse i Norge. Dette oppbyggelige siktemålet er med på å forklare mangelen på historisk presisjon.

Boken innledes med en kort beskrivelse av hennes eget misjonærkall. Hovedtemaet er vekkelsen og de erfaringene hun da gjorde. Utgangspunktet var informasjonen om vekkelsen i Korea i 1907, som inspirerte henne til å starte en personlig bønneaksjon for vekkelse i Kina, en «bønnebyrde», som ble lagt på henne av Gud. Det skulle gå nærmere 20 år før hun fikk se resultater av denne innsatsen. Teksten gjør det klart at Marie Monsen og hennes medarbeidere i bønnetjenesten var medvirkende til at vekkelsen i Kina kunne oppstå.

Forfatteren av delen om Kina-misjonen i *Det norske lutherske kina-misjonsforbund gjennom 50 år*; Arne Tiltnes, uttaler i sin lille presentasjon av Marie Monsen at hun «har det første og største navn i forbindelse med vekkelsesbevegelsen fra 1931 og utover - vel kjent i hele China, Norge og videre omkring».¹⁵ Om han bygger denne vurderingen av hennes rolle i vekkelsen på andre oppfatninger enn Carlbergs, går ikke frem av teksten. Men som Kina-misjonær fra 1915 til 1949, til og med som tilsynsmann, må Tiltnes ha hatt godt kjennskap til Marie Monsen, og han ville neppe ha skrevet noe som stred mot hans eget syn. Carlberg mente at Marie Monsen og hennes kinesiske medarbeider Liu Dao-seng var vekkelsens mest betydelige ledere.¹⁶ Forfatteren og Kina-misjonæren Asbjørn Aavik, som mottok sterke inntrykk fra Marie Monsen, gir i de selvbiografiske bøkene *Det Kina jeg så igjen* (1981) og enda sterkere i *Aks i modning* (1979) uttrykk for at Marie Monsen var opphav til vekkelsen og også dens hovedperson i første fase. Jakob Straume derimot synes å mene at det var først fra 1931 at hun for alvor ble et sentralt vekkelsesredskap,¹⁷ og han legger vekt på å fremstille den store vekkelsestiden som en virkning av mange hen-

delsler og mange predikanter innsats. Det samme gjør Marie Monsen selv i *Vekkelsen ble en Åndens aksjon*, men dette kan skyldes en uvilje hos henne mot å fremheve sin egen betydning.

Asbjørn Aavik, som selv ble trukket med i vekkelser som ung misjonær, skildrer i *Aks i modning* (1979) Marie Monsen som en åndsfylt predikant med stor autoritet. Førsteintrykket fikk han på et møte i 1930 da hun legger sine hjemmestrikkede ullvotter på prekestolen og plasserer bibelen oppå, stirrer utover de fremmøtte i ett minutt uten å si noe, og deretter holder forsamlingen i ånde gjennom tale og bønn.¹⁸ Aavik kan fortelle om en kvinne som ser under de vellykkede fasadene, selv hos respekterte evangelister. Straume sier om hennes forkynnelse i denne tiden at hun «talte som en domsklokke». Ingen hadde hørt maken til konkrete beskrivelser av synder før. Den unge Kinamisjonæren Arna Espeland (senere gift med generalsekretær i NLM, Tormod Vågen) forteller i brev til sin forlovede om hvor forferdelig det var å sitte på møtene og bli «flenget og pisket» av Marie Monsens domstaler over «misjonærsyndene».¹⁹ I vekkelsestaleren Monsens kjølvann følger syndenød og Den Hellige Ånds kraft til å fornye kristenlivet. Det samme kommer frem i *Det norske lutherske kinamisjonsforbund gjennom 50 år*, hvor det fortelles at det hadde kostet Marie Monsen dagers kamp «å stige ned i gjødselbingen i forbindelse med det sjette bud, om utukt», men at det var særlig effektivt å blottstille disse syndene.²⁰ Det er imidlertid ikke disse syndene som blir utpenslet i *Vekkelsen ble en Åndens aksjon*. I jubileumsverket skapes et bilde av henne som en gjennomgående åndelig leder uanfektet av «syndernes» posisjon i kirke og menighet, en som ikke ville ta imot syndsbekjennelser fra kristne ledere før hun var overbevist om deres ekthet,²¹ noe Marie Monsen selv bekrefter.²² Selv om det fantes andre kvinnelige vekkelsespredikanter enn Marie Monsen, var det likevel uvanlig at en kvinne fikk en slik makt.

Misjonsfeminisme

Uten at det blir omtalt i nevneverdig grad, gir Straume inntrykk av at kvinnesak var et anliggende for Marie Monsen. Først kommer det frem som en lettere ironisering over hennes «harme over mannfolka», da lederen på misjonsstasjonen i Nanyang, Olav Espegren, bryter en avtale med henne. «Nå fikk hun nye momenter til talene sine om kvinnesaken», sier Straume, som fremstiller episoden med åpenbar beundring for «giganten» Espegren og som en lærepenge for den formastelige Marie.²³ Beklageligvis kommer det ikke mer om temaet der og da. Han tar det opp igjen i forbindelse med at Marie var på verdensmisjonskonferansen i Edinburgh i 1910 og der lot seg inspirere av taleren Ruth

Rouse, reisesekretær i den kristelige studentbevegelsen. Rouse argumenterte for at kvinnelige misjonærer måtte ha utdanning for å gjøre et godt arbeid. Det var ikke nok å være omvendt og ha et varmt hjerte for sjelens frelse. Marie, velutdannet som hun var, var hjertens enig og skrev i den anledning artikkelen «Kvinden paa Missionsmarken», som Straume siterer. Den kvinnelige misjonæren måtte, ifølge Marie Monsen, kunne engelsk for å slippe å lære seg to språk ute. Hun måtte kunne innrette seg etter forholdene, ha fart og kunne ta initiativ, kort sagt, hun måtte selv være utdannet for å kunne være med på å forme «den ene halvdel av menneskeheten». Straume fremstiller dette ikke urimelige standpunktet som noe Marie måtte bite i seg igjen da hun tyve år etter treffer en norsk kvinnelig misjonær som, uten annen utdanning enn folkeskole og noen måneder på misjonsskole, hadde utført et fremragende misjonsarbeid.²⁴ Noen nærmere innsikt i Marie Monsens tanker om kvinners rolle i samfunn, religion og misjon får ikke leserne gjennom Straumes bok. Det lille som omhandler hennes holdninger står i en «lærepenge-kontekst» og skal demonstrere skarpe kanter ved personen som måtte slipes ned. Han forsøker heller ikke å se noen idémessig eller personlig sammenheng mellom hennes utfoldelse som vekkelsespredikant og hennes identitet som kvinne, enda det må ha vært en forbindelse, for den kommer til syne i *Vekkelsen ble en Åndens aksjon*.

Boken er langt fra å være noe kjønnspolitisk manifest. Forfatterens ærend gjelder vekkelse og trosliv, og det som kommer frem om hennes syn på kristent lederskap, kvinnelige misjonærer og kinesisk kvinneliv, står i vekkelsens tegn. I artikkelen «Kvinden paa Missionsmarken» gir hun mer direkte uttrykk for synspunkter på de kvinnelige misjonærenes rolle og livsforholdene for kinesiske kvinner:

Vi Kvinder staar ligeoverfor store moralske Problemer, hvor vi kan gjøre vor Indflydelse gjældende, fordi vi kommer i Forbindelse med Hjemmene. Vi kommer i direkte Forbindelse med Flerkoneri, Slaveri, og en Barneopdragelse saa mangelfuld, at man maa bli forfærdet. Derfor har vi Kvinder her et meget stort Ansvar, naar det gjælder at forandre disse Ting og reise et hedensk Land, og derfor maa vi ha Uddannelse for at kunne se og bruge alle Anledninger til Paavirkning.²⁵

Marie Monsen var, som vi så ovenfor, engasjert i Kinamisjonsforbundets kvinnearbeid som lærerinne for piker og leder av bibelkvinnekurs, selv om hennes hovedbeskjeftigelse var å være forkynner. Slikt kvinnetrettet misjonsarbeid har hatt et stort omfang i internasjonal misjon.

Kvinnearbeidet har hovedsakelig vært ivaretatt av kvinnelige misjonærer, noe som i mange tilfeller har vært en nødvendig, praktisk ordning i kjønnsdelte samfunn. Dette «women's work for women», som det heter på engelsk,²⁶ har funnet sin særlige begrunnelse i kristne kvinners solidaritet med de såkalte hedningekvinnenes tunge lodd og undertrykte posisjon i hjem og samfunn. Kristendommen har både av menn og kvinner i misjonen vært betraktet som et redskap til kvinnefrigjøring, særlig i det at den lærer kvinners fulle menneskeverd. Denne «misjonsfeminismen»,²⁷ som i blant postuleres som en kontrast til den «selvhvedende» politiske feminismen, er for norsk misjons vedkommende en gjennomgående holdning, som finnes uttrykt i misjonsbladene, i det praktiske arbeid og i mannlige misjonærs bøger. De talløse beskrivelsene av kvinners nød i misjonsblader og -bøker har fungert som et viktig argument for misjonens berettigelse, også mer generelt. Det er imidlertid misjonens kvinner, både hjemme og ute, som primært har stått for et misjonsfeministisk engasjement, og hos dem finnes ulike grader av sammenkobling mellom misjonsfeminisme og politisk feminisme.²⁸

En misjonsfeministisk holdning kommer til uttrykk i *Vekkelsen ble en Åndens aksjon* i fremstillingen av hvordan Marie Monsen og tre kvinnelige misjonærkolleger sitter og uroer seg for Kinas kvinner. Det var i de turbulente årene omkring 1930, med få «hjemme-mennesker», som forfatteren på kinesisk vis kaller de innfødte kvinnene, i menighetene. De fire kvinnemisjonærene ber for Kinas kvinner og opplever i samme stund at en av dem får et guddommelig svar gjennom bibelordet: «Herren gir seierssang. Stor er skaren av kvinner med gledesbudskap» (Salme 68,12).

Vi fikk oppleve å se dette oppfylt: All uroen med stadige røveroverfall fikk landets «hjemme-mennesker» ut. De ble vant til å flykte på et øyeblikks varsel, og vant til å ferdes ute og sees ute. Menene ble vant til å se dem ute til alle tider, og det betød nok ikke det minste. De troende kvinner fikk herlige anledninger til å møte hedningekvinner på flukt, og fikk være Herrens vitner for dem i urolige tider.²⁹

Vekkelsen ved Marie Monsen og hennes medarbeidere kommer til kvinner som blir brakt til sorg og syndserkjennelse over alle barnemordene de hadde begått. Den bringer nytt åndelig liv til bibelkvinner og andre kinesiske medarbeidere, til skoleelever og menighetslemmer. For første og eneste gang i sin tid i Kina opplever forfatteren at en kinesisk svigermor omfavner sin svigerdatter.

Misjonsfeminismen kan forstås som en respons på, eller også som en religiøs utløper av, den politiske feminismen. Forholdet mellom religion og feminisme er i dag i ferd med å bli et stadig viktigere forskningstema. Kvinneforskningen fra 1970-tallet og fremover kan, som den svenske historikeren Inger Hammar hevder, i det store og hele sies å ha ignorert religionens rolle i kvinnebevegelsen. Forskerne har ikke forholdt seg til at mange av kvinnesaksjonene har vært religiøst motivert.³⁰ Dertil kan en hevde at den politiske kvinnebevegelsens kamp for kvinnelig likeverd, stemmerett og medinnflytelse i samfunnslivet har, helt siden midten av det forrige århundre, representert en moderne agenda som også misjonen har respondert på. Ett svar fra dette hold var å projisere all kvinneundertrykkelse på «hedenskapet» og selv fremstå som kvinners befrier. Hva en enn kan mene om denne strategien, så holdt diskursen kvinnespørsmålet varmt. Til tross for et restriktivt kvinnesyn på mange hold, er det i denne sammenheng relevant at misjonen også har tilbudt en misjonærrolle som i mange tilfeller har gitt kvinner mer bevegelsesfrihet, innflytelse og makt enn de ville ha fått hjemme. Det finnes sterke, selvstendige kvinner blant misjonærene, noen av dem har vært mer preget av kvinneemansipasjon enn deres mannlige foresatte har likt. Med sin anerkjennelse av den enkeltes gudgitte misjonærkall har organisasjonene imidlertid gitt kvinner en institusjonalisert basis til å kunne hevde en personlig, religiøs autoritet på linje med menn, mens presteembeter, lederstillinger og lederverv i organisasjonshierarkiene har vært stengt for dem. Dette har vært Marie Monsens situasjon.

Hennes organisasjon, Kinamisjonsforbundet, nå NLM, er en lavkirkelig organisasjon som legger vekt på det allmenne prestedømme og personlig kallsøknadsbevisning. Her finnes en spenning mellom fromhet og organisasjonsvesen. Organisasjonen er likeledes kjent for sin negative holdning til kvinnelig stemmerett på generalforsamlingen. Først i 1997 fikk kvinner denne retten, men da ble samtidig generalforsamlingens teologiske læreansvar overført til et annet organ.

Paradoksalt nok var det en liten gruppe bergenske kvinner som tok de første initiativene til opprettelsen av det som skulle bli Det norske lutherske kinamisjonsforbund. I 1890 ble det etter påtrykk fra kvinnene besluttet å danne en komité for kinamisjonen i Bergen. Allerede denne komitéen besto kun av menn.³¹ På den første generalforsamlingen i 1891 ble det vedtatt at bare menn kunne velges til generalforsamlingen. Det hendte imidlertid at også kvinner møtte, og på generalforsamlingen i 1901 ble det vedtatt at kvinneforeningene kunne sende mannlige representanter.³²

Fra første stund ble imidlertid kvinner akseptert som selvstendige

misjonærer. Da de første åtte utsendingene reiste fra Stavanger den 29. september 1891, var det to kvinner blant dem, Brita Vestervig og Gjertine Aarrestad.³³ Men de kvinnelige utsendingene hadde ikke samme status som de mannlige, og et av stridsspørsmålene i den henseende var om de skulle ha adgang til den årlige misjonskonferansen på feltet, som misjonærene ifølge instruksene var pålagt å avholde. Denne konferansen var ifølge grunnreglene «misjonsmarkens øverste rådslående, besluttede og kontrollerende myndighet». De første mannlige misjonærene aksepterte ikke at de kvinnelige utsendingene var «misjonærer» i samme forstand som dem selv. Først i 1899 fikk de kvinnelige misjonærene adgang til å påhøre konferansens forhandlinger. I 1903 søkte kvinnene hjemmeledelsen om uinnskrenket stemmerett på konferansen, og oppnådde å få stemmerett i saker som vedgikk dem selv. Dette skjedde på generalforsamlingen i 1905. Gifte kvinner fikk talerett, men ikke stemmerett. Saken ble drøftet på ny i 1917 og 1928. *Det norske lutherske kinamisjonsforbund gjennom 50 år* spesifiserer ikke hvilke kvinnelige misjonærer som ivret for kvinners stemmerett, men Erik Kjebekk hevder at Marie Monsen virket sterkt for å oppnå denne reformen.³⁴

Stridens bølger har gått høyt i organisasjonen om stemmerettsspørsmålet og synet på kvinnelige misjonærer.³⁵ Også mennene i organisasjonen har vært delt i spørsmålet. Emissær Knut Rettedal utga på eget forlag skriftet *Kvinnens plass og rett i misjonsarbeidet* (u.å.), der han helhjertet anbefaler å gi kvinnene stemmerett. På generalforsamlingen på Framnes i 1946, da spørsmålet var oppe til realitetsavgjørelse for annen gang, ga Rettedal Marie Monsen full støtte da hun talte kvinnesaken. Visstnok var hennes engasjement så sterkt at det skadet saken.³⁶

I *Vekkelsen ble en Åndens aksjon* og de andre misjonsbøkene fra hennes hånd er imidlertid ikke disse kvinnepolitiske spørsmålene berørt. Jeg vil i det følgende hevde at *Vekkelsen ble en Åndens aksjon* argumenterer for likeverd mellom kjønnene, men det gjelder likeverd i åndelig henseende, som ikke eksplisitt knyttes til organisasjonsmessige eller andre samfunnsmessige forhold. Hvorvidt dette skyldes at forfatteren på utgivelsestidspunktet ikke lenger var særlig opptatt av slike spørsmål, eller det må tilskrives det begrensede oppbyggelige siktemålet med boken, må andre kilder gi svar på.³⁷

Selvfrestillingens kjønnspolitikk

Hovedbudskapet i *Vekkelsen ble en Åndens aksjon* dreier seg om hvilke forutsetninger som kreves for at det skal oppstå vekkelse og sant trosliv. En må her ha in mente at forfatteren taler om en vekkelse blant

kristne forkynnere og ledere, som selv var satt til å veilede og omvende andre. Kristne ledere som er hva hun kaller «intellektuelt troende», er etter forfatterens oppfatning åndelig døde og unyttige tjenere, og den tjeneste som skjer i egen kraft, er «høy og strå». Gud kan ikke bruke slike ledere til å skape en levende tro og forvandling av «sjelene». Den Hellige Ånd må kunne fylle predikanten med sin kraft for at vedkommende skal kunne fungere som et redskap for Gud. Da må tiltroen til egne evner, kunnskaper, krefter og posisjoner brytes ned. All selvfølelse og annen synd må erkjennes og bekjennes. Dette oppgjøret er en del av Åndens forberedelse, for skal en fylles, må en først tømmes, som hun sier. Det fromhetslivet som blir en mer varig frukt, gir seg utslag i bønn, bibellesning, tro på Guds ledelse og villighet til å underkaste seg Guds vilje.

Denne oppfatningen av hva vekkelse forutsetter og medfører er fundert i hennes egen livserfaring. Hun gir det hele en bibelsk basis, i en identifikasjon med urmenighetens trosliv og arbeid, som sies å ha inspirert henne fra hennes første tid i Kina.³⁸ Oppfatningen går også igjen i bokens fortellinger om hvordan andre mennesker møter vekkelser. Litterært sett fungerer den som en gjennomgående intrigestruktur. Misjonærer og kinesiske ledere er i utgangspunktet rammet av åndelig tørke, lengsel etter fornyelse, tom selvfølelse og hemmelige synder, men opplever omvendelse og frelse etter at Ånden gjennom predikanten har fått arbeide med hjertene. Forvandlingen følger det samme mønsteret, fra den ene historien til den andre. Mange av historiene dreier seg om menn. En kan si at budskapet om egen betydningsløshet rammer menn sterkest, siden det er de som har de formelle lederstillingene i misjon og kirke. Dette sies imidlertid ikke eksplisitt av forfatteren.

Bokutgivelsene hennes trekkes også inn i dette oppbyggelige scenariet. Forordet i *Vekkelser ble en Åndens aksjon* betoner at boken er blitt til som en lydighetshandling etter påtrykk fra Gud. Selv hadde ikke forfatteren tenkt å skrive om vekkelser. Og liksom apostlene fant tilhørere som var åndelige nok til å forstå dem, tror forfatteren at det er slike lesere «Gud ønsker å nå frem til med dette vitnesbyrd drevet frem av Ham selv». Leseren stilles dermed ikke bare overfor Marie Monsens tekst, men også overfor Gud. Teksten påføres en dobbeltstemme, forfatterens og Guds. Etableringen av denne taleposisjonen er typisk for den kristne forkynnelsen, med dens dobbelthet av ord og stemmer: Guds ord og Guds stemme såvel som predikantens.

Det er denne spesielle taleposisjonen som binder sammen fortellingene om vekkelser, selvframstillingen og forfatterens forhold til leserne, og det er denne taleposisjonen som er nøkkelen til tekstens

kjønnspolitiske dimensjon. Kravene til predikanter mer generelt er, som vi så ovenfor, et tema forfatteren uttrykker synspunkter på. Disse idealene er imidlertid også bakt inn i selvframstillingen. Hennes egen taleposisjon i teksten som redskap for Gud er det sentrale tema i selv-presentasjonen og går igjen i mange av de historiene hun forteller fra sitt liv. Forkynnelsen og dens paradoks, det at et menneske taler Guds ord eller om Gud, på vegne av ham, fremstår derfor som en kompleks meningsstruktur, så vel som en retorisk struktur, i boken. Hvem som har denne retten til å tale på Guds vegne er her det avgjørende spørsmål, et spørsmål med kjønnspolitiske implikasjoner, for hva er den rette utrustning? Kan kvinner ha denne utrustningen? Er det forskjell på kjønnene? Kan Marie Monsen som kvinne ha et spesielt kall fra Gud? Dette er de spørsmål teksten reiser, dels eksplisitt, dels implisitt. Kjønnspolitikken ytrer seg tilsvarende på ulike nivåer i teksten.

Et påfallende retorisk trekk er at hovedpersonen flere ganger omtales i tredje person som «budbæreren». I sin anonymitet kan det virke som en ydmyk uttrykksform. En budbærer taler heller ikke om seg selv og sitt, hennes budskap er en annens. Betegnelsen signaliserer også selvutslettelse. Imidlertid er det ikke rom for tvil om en budbærers budskap. En budbærer fra høyere hold må enhver bøye seg for. Betegnelsen har derfor klare autoritative konnotasjoner, som viser tilbake på den kvinnelige forfatteren. Kvinner kan være budbærere, er implikasjonen. Kombinasjonen av selvutslettende underkastelse og gudgitt autoritet som uttrykkes i denne språkbruken, representerer den ideelle taleposisjon i forfatterens univers. Kombinasjonen er også selvframstillingens springende punkt.

Forordet anslår det identitetstema som løper gjennom hele teksten: forfatterens/hovedpersonens status som et redskap Gud har brukt til å få utrettet store ting som forkynner. Selvframstillingen bærer bud om en selvbevisst åndelig leder, som begrunner sin religiøse posisjon og utrustning i gudsforholdet. Hun var selv en «vantro troende», som kan innstå for nødvendigheten av å legge vekk sitt eget og tro fullt og helt på Gud i alle ting. Mens hun ved utreisen hadde følt seg godt utdannet til misjonærtjenesten, kom hun hjem til Norge på ferie med en beklemmende følelse av å være uskikket. Egentlig er det Ånden som arbeider i henne:

Jeg gikk jo og bar på en større byrde enn jeg selv var klar over: vårt misjonsarbeids fremtid, dog uten forståelse av at det var et Åndens arbeid som foregikk for å tømme meg for troen på egen dyktighet og utdanning, og om mulig få dannet en misjonær som i sitt indre intet var - en av dem Han utvelger seg - som måtte lære kun å regne med Ham, og hva han formådde.³⁹

For den som vil være et redskap for Ånden, finnes ingen annen autoritet enn den som hviler på underkastelse, heller ikke for menn. Det viser hennes fortellinger om de mange lederne som måtte ydmyke seg for å bli gjenfødt. I selvframstillingen ligger derfor en autoritativ målestokk også for menns trosliv og tjeneste.

En selvframstillingens kjønnspolitikk kan også leses ut av et syn hun beskriver. I Marie Monsens virkelighet hører syner, mirakler og andre overnaturlige opplevelser til erfaringen. I *Vekkelsen ble en Åndens aksjon* står slike fenomen som tegn på hovedpersonens åndelige utrustning og autoritet. I ventetiden før vekkelsen hadde hun et profetisk syn, som hun tolket som et guddommelig løfte om at hun ville bli et utvalgt redskap til å vinne sjeler. Synet gikk ut på at hun stod på en vei og så utover et trøstesløst ørkenlandskap der det knelte en ensom skikkelse i bønn. Hun forstod i synet at denne skikkelsen også var henne selv. Skikkelsen ble gradvis helt dekket av blod fra en usynlig kilde, slik at hun var «under blodet». Rett over hodet på skikkelsen kom et ubeskrivelig vakkert beger til syne. En usynlig hånd helte «Guds herlighet» ut av begeret, over skikkelsen og videre ut over hele ørkenen. «Herligheten» forsvant under et teppe av grønne spirer, og til slutt var ørkenen forvandlet til en blomstrende hage.⁴⁰ Innholdet i dette symbolmettede synet alluderer til nattverden og det frelsende blodet, som dekker hovedpersonen, og blir et bilde på enheten mellom henne og Kristus. Det ligger en dyp Kristus-identifikasjon i synet. Det er muligens et resultat av senere tolkning, ettersom Marie primært er observatøren, som «forstår» at den knelende skikkelsen er henne selv. Identifikasjonen omfatter også det enestående ved Kristusskikkelsen. Det understrekes ved at skikkelsen er alene i omgivelser som henspiller på bibelske skildringer av Jesus og andre Guds utvalgte i ørkenen. Beget med Guds herlighet som forvandler ørkenen til en fruktbar hage, bringer tanken hen på alkymi og gralsymbolikk, og også på det livgivende kvinnelige element som er knyttet til gralen og andre begere, skåler og fat i komparativ mytologi.

Synet, slik det fungerer innen rammen av *Vekkelsen ble en Åndens aksjon*, er et selvsymbol med mytiske trekk. Det kan sammenholdes med et gjennomgående bilde hos henne på mennesket som et kar som Ånden først må tømme, for så å fylle med sin kraft. Synet ligner i sin betydningsriksom de skjebnetunge drømmer og syner psykologen Carl Gustav Jung beretter om i sin selvbiografi *Mitt liv*.⁴¹ Marie Monsens syn representerer en fortettet metaforisk versjon av det selvportrettet av et Guds utvalgt og utrustet kvinnelig redskap til vekkelse som teksten i sin helhet formidler.

Hennes selvpresentasjon i denne teksten kan jevnføres med den

endring av kristologien som skjer fra middelalderen av, da Kristi menneskelige natur fremstilles i kvinnebilledlige kategorier. Inkarnasjonen tenkes som «en kvinneliggjøring» der Kristus stiger ned fra det guddommelige plan til skapningens slavekår (Fil. 2,7). Svake kvinner kunne da i likhet med menn bli Guds utvalgte redskap og få nåde og profetisk karisma, uten å oppgi sin kvinnelighet.⁴²

Åndelig lederskap og kvinnekjønn hører imidlertid i manges øyne ikke sammen. Dette er en realitet forfatteren har erfart, og som hun polemiserer mot. Det er her hun hevder i klartekst prinsippet om åndelig likeverd mellom menn og kvinner. Med indignasjon tilbakeviser hun en insinuerende uttalelse fra en taler på et større misjonærmøte i Norden (hun sier ikke hvem) om at vekkelsen i Kina var en kvinnevekkelse og at resultatet ville bli deretter.⁴³ Forfatteren slår fast at vekkelsen kom fra Gud, men at han oppreiste mange kvinner, både blant misjonærene og de innfødte, som sine redskap. Det som var felles for disse, var at de hadde følt seg forkastet av Gud som tjenere, men hadde fått begynne fra nytt av i tro på Guds kraft, ikke i tillit til egen dyktighet. Hun forteller om en kvinnelig misjonær, uten å nevne vedkommendes navn, som drev vekkelsesarbeid i hele 23 år i Kina. Påkjenningen dette innebar, særlig det å ta imot alle de rystende bekjennelsene fra «syke sjeler», var så stor at mange «sterke menn» blant misjonærene ba seg fritatt, men kvinnen som holdt ut i 23 år, klaget aldri.

I vekkelsestiden var det ikke uvanlig at ydmyke menn kunne si til disse kvinner som Gud i nåde fikk bruke: «Dette arbeidet dere nå gjør, hadde jeg trodd Gud skulle bruke meg til». Ja, det ble endog sagt med tårer: «Vi menn har feilet. Nå viser Herren oss hva Han kan utrette ved kvinner».⁴⁴

I denne polemikken omkring vekkelsens kjønnsaspekt forsvarer kvinnen Marie Monsen sin autoritet og setter mennene lempelig på plass. Når Gud på et senere tidspunkt kalte menn til vekkelsesarbeidet, ble det et «velsignet enhetens samband», sier forfatteren, som karakteriserer dette samarbeidet med bibelordet «Her er ikke mann eller kvinne».⁴⁵

En nærmest triumferende tone kan spores i fortellingen om da Marie Monsen ble innkalt til sommermøte i Paitaiho i Nord-Kina og fikk møte store, mannlige misjonsledere blant annet fra Amerika. De «vingeklipper» raskt den uanselige norske «spurven». Men da «spurven» ble varm på talerstolen, ble den ene «vingeklipperen», en mann «kjent i misjonssirkler verden over», redusert til en lyttende tilhører:

«Vingeklipperen» satt på en av de fremste benkene rett imot budbæreren, med to tomme benker mellom oss. Det følte som han innen det første møtets slutt, var blitt et høyt Himalaya som budskapet ikke nådde over, så det rakk frem til skaren av misjonærer som satt bak ham. Det var som ordene frøs på veien mellom ham og meg. Bønner steg opp, og «Himalaya» minket for hver dag. Endelig en dag var det utrolige skjedd: «fjellet» var der ikke mer, men han var der. Det følte usigelig godt. Budskapet fra Gud sank i hjertene....⁴⁶

Den åndelige verdiskalaen som kommer til uttrykk i *Vekkelsen ble en Åndens aksjon*, gjør kjønn irrelevant i forhold til karismatisk autoritet og sant trosliv. Dette er selvframstillingens kjønnspolitiske budskap. Forfatteren refser endog åpent kvinneforakt og de menn som i kraft av sitt kjønn tror seg å være hevet over kvinner. Forkynnerstemmen i boken retter dette budskapet også til leserne. De får vite at der Den Hellige Ånd får innpass, blir alle små i egne øyne, og da forsvinner betydningen av kjønnsforskjellen. Strategien er i dette tilfellet en nøytralisering av kjønn, ikke en oppvurdering av det spesifikt kvinnelige. Den samme strategien særmerker Annie Skau Berntsen, en misjonær som har hatt Marie Monsen som forbilde og viser mange likhetstrekk med henne.⁴⁷ Argumentasjonen for kvinners særlige, men begrensede, ansvar innen misjonen, finner ingen gjenklang i deres livshistorier og selvpresentasjon. Tvert om henter begge sin misjonærlegitimitet og forkynnerautoritet fra erfaringen av Guds kall og ledelse.

Oppsummering

Det finnes tre hovedgrunner til å beskjeftige seg med Marie Monsen. Hun er for det første en innflytelsesrik forfatter og åndelig veileder, og resepsjonen av hennes tekster er et interessant og utforsket tema. Dernest er hun en betydelig kvinnelig misjonær og vekkelsesleder, som forsvarer en plass i Kinas misjonshistorie. Den tredje grunnen er hennes virksomhet som aktivist for kvinners innflytelse og stemmerett i misjonen.

Kvinnebevisstheten som kommer til uttrykk i *Vekkelsen ble en Åndens aksjon* hevder menns og kvinners åndelige likeverd innenfor rammen av en vekkelsesideologi som betoner at mennesker er intet i seg selv. Det åndelige samfunn med Gud betyr alt, og det er bare personer med et slikt sant gudsforhold som kan være utvalgte redskap for Gud. Marie Monsens kvinneliv i dets tekstlige versjon forkynner, i all sin autoritative retorikk, dette egalitære budskapet.

Et av de spørsmål som melder seg etter denne gjennomgåelsen, er

hvilken sammenheng det er mellom oppbyggelsesforfatterens tale om «selvets intethet» og aktivistens engasjement for kvinners utdanning og stemmerett. Er det en motsigelse, som kan forklares med alder? Har Marie Monsen, som Straume synes å mene, måttet endre sine synspunkter under tidens løp? Eller kombinerer hun en åndelig underkastelsesposisjon med kvinnesaksholdninger? Flere momenter synes å tale for det siste alternativet. Hun tar i livsskildringene aldri avstand fra sitt kvinnepolitiske engasjement i organisasjonen. Heller ikke ytrer hun seg kritisk til utdanning i og for seg. Kritikken gjelder den tiltro til egen kraft som utdanning lett fører til. Boken *En hjelp i trengsel* ble utgitt i 1945, men temaet om hovedpersonens underkastelse under Guds ledelse er like fremtredende her som i de senere livsskildringene. På det tidspunktet var forfatteren sterkt engasjert i å skaffe kvinner stemmerett på generalsforsamlingen. Et tredje moment ligger i at underkastelsen jo representerer en autoritativ taleposisjon. For kvinner, som har stilt så mye svakere enn menn når det gjelder formell autoritet og makt i kirke og misjon, har åndelig og moralsk selvutslettelse vært et middel til å bli hørt. Å stå på retten til å tale og bli hørt, også for kvinner, synes å forene oppbyggelsesforfatteren, misjonæren og kvinneaktivisten Marie Monsen.

Noter

I forbindelse med skrivingen av denne artikkelen har jeg hatt samtaler med dr.philos. Olav Golf, arkivar Erik Kjebekk, tidligere kretssekretær i NLM Sigurd Rydland og tidligere misjonær Bjørg Wilhelmsen. Jeg har mottatt opplysninger og synspunkter fra alle, som jeg er takknemlig for. En spesiell takk til Erik Kjebekk som med ekspressfart sendte meg nyttig artikkelstoff.

1. Kjebekk 1991:194.
2. Historikeren Olav Golf arbeider med en vitenskapelig biografi om Marie Monsen, og han har gått igjennom det store arkivmateriale som finnes etter henne. Her finnes bl.a. stoff som kan belyse Marie Monsens holdninger til og arbeid for kvinners stemmerett i organisasjonen.
3. Opplysningene har jeg fra Olav Golf.
4. Jf Fiske 1980, Golf 1998.
5. Straume 1969:12-14.
6. Monsen 1969:9.
7. Straume 1969:94.
8. Ibid. 75.
9. Ibid. 33.
10. Monsen 1960:74.
11. Straume 1969:129. Opplysningen om årstallet er fra Olav Golf.
12. Ibid. 132-3.
13. 1941:213.
14. Straume 1969:134.

15. 1941:404.
16. Ibid. 574.
17. Straume 1969:111-2.
18. Aavik 1979:62-3.
19. Tungland 1994:136.
20. 1941:569.
21. Ibid. 568.
22. Monsen 1969:80.
23. Straume 1969:34.
24. Ibid. 67-8.
25. Monsen 1911:94.
26. Jf King 1989.
27. Mikaelsson 1992:175; Predelli 1998.
28. Jf Predelli 1998.
29. Monsen 1969:22.
30. Hammar 1998.
31. Kjebekk 1991:70.
32. *Det norske lutherske kvinnesaksforbund gjennom 50 år*; s. 204.
33. Ibid. 341.
34. Dette hevdet han i samtale med meg.
35. Historien om stemmeretten, fra starten og frem til 1991, behandles i Erik Kjebekks historie.
36. Olav Golf fortalte dette. I Kjebekks historie er ikke Marie Monsens opptreden omtalt.
37. Sigurd Rydland, som kjente Marie Monsen personlig fra årene etter at hun kom hjem fra Kina, hevdet i samtale med meg at Marie Monsen aldri snakket om kvinnesak, og ikke ville ha vedkjent seg betegnelsen «feminist», eller «kvinnesaks-kvinne». Det kan bety at Marie Monsen, i hvert fall i senere år, ikke identifiserte seg med den politiske kvinnebevegelsen. Dette forhindrer ikke at hennes aktivitet og holdninger faller inn under et faglig feminismebegrep.
38. Monsen 1969:14.
39. Ibid. 19.
40. Ibid. 99.
41. Jf Mikaelsson 1999.
42. Børresen 1995:249.
43. Monsen 1969:92f.
44. Ibid. 94.
45. Ibid. 94.
46. Ibid. 61. At kvinnelige misjonærer kunne møte motstand og nedlatenhet hos mannlige kolleger, går indirekte frem av en passus i en av misjonsberetningene til Annie Skau Berntsen i jubileumsboken *Det Norske Misjonsforbunds ytre misjon* (1984). Her refererer hun et utsagn fra den kjente vekkelsespredikanten Anna Christensen, en utsending for China Inland Mission. Christensen uttaler at etter å ha reist over hele Kina og besøkt hundrevis av misjonsstasjoner har hun ikke møtt noen mannlige misjonærer med en like stor evne til å fryde seg over at Gud virker gjennom en kvinne, som Jakob Nordmo, utsending for Det Norske Misjonsforbund og kollega av Annie Skau Berntsen i Shensi i Kina (Berntsen 1984:197).
47. Jf Mikaelsson 1988 og 1992b.

Litteraturliste

- Berntsen, Annie Skau, «Årene i Kina fra 1938-51» og «Hos kineserne i Hong Kong». *Det Norske Misjonsforbunds ytremisjon*. Utgitt til Det Norske Misjonsforbunds 100-årsjubileum, Oslo 1984.
- Børresen, Kari, «Women's Studies of the Christian Tradition: New Perspectives». Ursula King (red.), *Religion and Gender*. Blackwell Publishers, Oxford UK & Cambridge USA 1995.
- Det norske lutherske kinamisjonsforbund gjennom 50 år*. Utgitt av hovedstyret, Forbundets forlag, Oslo 1941.
- Fiske, Solveig, *Kvinner i Haugerørsla*. Spesialavhandling i kyrkjesoge på Menighetsfakultetet, våren 1980.
- Golf, Olav, *Den haugianske kvinnebevegelse*. Eget forlag, Oslo 1998.
- Hammar, Inger, «Några reflexioner kring 'religionsblind' kvinnoforskning». *Historisk tidsskrift*, nr. 1, 1998.
- King, Marjorie, «Exporting Femininity, Not Feminism: Nineteenth-Century U.S. Missionary Women's Efforts to Emancipate Chinese Women». Leslie A Flemming (red.), *Women's Work for Women. Missionaries and Social Change in Asia*. Westview Press, Poulder, San Francisco & London 1989.
- Kjebek, Erik, *Verden for Kristus. Norsk Luthersk Misjonssamband 1891-1991. Heimearbeidet*. Lunde Forlag, 1991.
- Mikaelsson, Lisbeth, «Selvportrett og symbol». *Nytt om kvinneforskning*, nr. 1, 1988.
- Mikaelsson, Lisbeth, «Kvinner, kall og skrift - belyst ved livsskildringer av kvinnelige misjonærer». *Kjønnsideitet. Utvikling og konstruksjon av kjønn*. Skriftserie 1/92, Senter for kvinneforskning, Universitetet i Trondheim - AVH.
- Mikaelsson, Lisbeth, «Selvbiografien som forkynnesgenre i eksemplet Annie Skau Berntsen». Lisbeth Mikaelsson og Idar Stegane (red.), *Leve og skriv*. *Artikler om livshistorier*. Skriftserien nr. 4, 1992, Senter for humanistisk kvinneforskning, Universitetet i Bergen.
- Mikaelsson, Lisbeth, «Selvbiografien som personlig myte». I Bente Gullveig Alver, Ingvild Sælid Gilhus, Lisbeth Mikaelsson og Torunn Selberg, *Myte, magi og mirakel i møte med det moderne*. Pax Forlag, Oslo 1999.
- Mikaelsson, Lisbeth, *Kallets ekko. Studier i misjon og selvbiografi*. Avhandling, Universitetet i Bergen, 1999.
- Molteberg, Erling (E.M.), «Monsen, Marie». *Norsk Misjonsleksikon*, bind 3, Nomi Forlag - Runa Forlag, Stavanger 1967.
- Monsen, Marie, «Kvinden paa Missionsmarken». *Kineseren* nr. 8, 1911.
- Monsen, Marie, «Kvindernes Deltagelse i Edinburghkonferensen». *Kineseren*, nr. 19, 1911.
- Monsen, Marie, *En hjelp i trengsel*. Gry Forlag 1960.
- Monsen, Marie, *Allt er mulig for Gud*. Lunde Forlag, 1962.
- Monsen, Marie, *Vekkelsen ble en Åndens aksjon*. Lunde Forlag, Oslo 1969 (1960).
- Monsen, Marie, *Bønnens makt. Har Bibelen et evangelium for syke?* Lunde Forlag, Oslo 1970 (1962).
- Predelli, Line Nyhagen, «Emansipasjon av kvinner hjemme og ute: Misjonsfeminisme og dens mottakelse blant misjonsbevegelse og kvinnebevegelse». *Kvinneforskning* 3-4, 1998.
- Rettedal, Knut, *Kvinnens plass og rett i misjonsarbeidet. Belyst fra Skriften og historien*. Eget forlag. U.å.
- Straume, Jakob, *Marie Monsen. En vekkerrøst*. Lunde Forlag, 1969.
- Tungland, Josef, *Tormod Vågen på kallets veg*. Lunde Forlag, Oslo 1994.

AaMy, «Fjellhaug, mer enn et lager». *Fjellbaug, Organ for Fjellbaug skoler og Fjellbaug elevlag*, nr. 1, 1999.

Aavik, Asbjørn, *Aks i modning. Rike år i Kina*. Lunde Forlag, Oslo 1979.

Aavik, Asbjørn, *Det Kina jeg så igjen*. Lunde Forlag, Oslo 1981 (1980)

Lisbeth Mikaelsson, f. 1942, Cand. philol. 1976, hovedfag religionsvitenskap. Ansatt ved Universitetet i Bergen siden 1977, blant annet som faglig/administrativ leder for Senter for humanistisk kvinneforskning (1988-1994). Nå førsteamanuensis ved Seksjon for Religionsvitenskap, UiB. Arbeider i forskning med nyreligiøsitet og norsk selvbiografisk misjonslitteratur.

Marie Monsen, preaching voice and female consciousness

Norwegian missionary Marie Monsen was a well-known, leading figure in the Protestant Revival in China during the 1930ies. She has published a number of autobiographical books, which has been widely read by a Norwegian as well as a foreign public. After sketching her biography, the article seeks to assess the gender aspects of her autobiographical self-presentation. Marie Monsen is an advocate of gender equality in spiritual matters, and defends her own god-given right to preach and function as a spiritual authority.